

Робин Уол Кимерър

ИЗОБИЛИЕ И ВЗАИМНОСТ
ВМЕСТО
НЕДОСТИГ И КОНКУРЕНЦИЯ

София, 2025

Преводът е направен по изданието

Robin Wall Kimmerer

THE SERVICEBERRY

ABUNDANCE AND RECIPROCITY

IN THE NATURAL WORLD

Scribner, an Imprint of Simon & Schuster, LLC

Copyright © 2024 by Robin Wall Kimmerer

Illustrations © 2024 by John Burgoyne

All rights reserved.

© Издателство „Изток-Запад“, 2025

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Антоанета Николова, превод, 2025

ISBN 978-619-01-1674-5

Робин Уол Кимерър

ИЗОБИЛИЕ И ВЗАИМНОСТ
ВМЕСТО
НЕДОСТИГ И КОНКУРЕНЦИЯ

Превод от английски
Антоанета Николова

На добрите ми съседни

Поли и Ед Дрекслер

*Всяко
процъфтяване
е
взаимно*

Хладният дъх на вечерта се плъзга от гористите хълмове, измествайки дневната жегата, а с него идват и птиците, които също като мен жадуват за прохлада. Те пристигат на ята с крясъци, които звучат като смях, и аз не мога да не се засмея в отговор със същото удоволствие. Те са навсякъде около мен – кедрови копринарки, птици-котки и проблясващите със своите преливащи се цветове лазурни птици. Никога не съм изпитвала такова родство с моята съименничка Робин – червеношийката, – както в този момент, когато и двете пълним устите си с плодове и тихичко се кискаме от щастие. Храстите са отрупани с дебели червени, сини и виненопурпурни гроздове във всяка фаза на зреенето – толкова са много, че можеш да ги береш с шепи. Радвам се, че имам кофа и тя все повече натежава. Птиците носят плодовете в кошниците на коремчетата си и се чудя дали ще могат да летят с толкова много товар.

Това изобилие от горски плодове е чист дар от земята. Аз не съм ги припечелвала, не съм плащала и не съм се трудила за тях. Няма никакъв математически критерий, който да отчете, че по някакъв начин съм ги заслужила. А все пак те са тук – заедно със слънцето и въздуха, и птиците, и дъжда, събиращ се в кули от купесто-дъждовни облаци на далечна надигаща се буря. Можете да ги наречете природни ресурси или екосистемни услуги, но ние с червеношийката ги знаем като дарове. И двете пеем благодарности, макар и с пълна уста.

Част от моя възторг идва от тяхното неочаквано присъствие. Никога не съм си представяла, че мога да ги бера тук. Местната туземна игра – *Amelanchier arborea* – има дребни, твърди плодове, които обикновено са доста сухи, и само от време на време се среща дърво със сладки дарове. Днешната награда в кофата ми е западен вид – *A. alnifolia*, известен като саскатун – засаден от съседа ми фермер, и това е първата им плододайна година, а те дават плодове с ентусиазъм, който може да се мери само с моя.

Саскатун, игра, юнска боровинка, лъчеперчест храст, лъчеперчест цвят, захарна слива, сарвис, сървисбери или блага ягода – това са само

част от многото имена на *Amelanchier*. Етноботаниците знаят, че колкото повече имена има едно растение, толкова по-голямо е неговото културно значение. Дървото е обичано заради плодовете му, заради лечебната му сила и заради ранната пяна от цветове, които посипват с бяло краищата на гората при първия полъх на пролетта. Иргата е известна като календарно растение, защото е върна на сезонните модели на времето. Цъфтежът ѝ е знак, че земята се е размразила и че лъчеперките се движат нагоре по течението – или поне така е било в миналото, когато реките са били достатъчно чисти и свободни, за да поддържат размножаването на лъчеперките.

Календарни растения като иргата са важни за синхронизиране на сезонните обиколки на традиционните коренни жители, които в рамките на годишния цикъл се движат през родните си земи до места, където храната е в готов вид. Вместо да променят земята за свое удобство, те променят себе си. Храненето в съответствие със сезоните е начин да се почита изобилието, като се отива то да се посрещне там, където и когато е пристигнало. Светът на складовете за продукти и магазините за хранителни стоки ни позволява да имаме каквото си поискаме и когато си поискаме.

Ние караме храната да дойде при нас, при това със значителни финансови и екологични разходи, вместо да приемаме това, което ни е дадено, всяко в своето време. Тези плодчета не са били насилвани за нищо и въглеродният им отпечатък е нищожен. Може би затова са толкова вкусни – те идват само по това време на годината – тези ефимерни глътки лято, без послевкус на вреда.

Името „сървисбери“ не идва от нейните „услуги“, а от много стара версия на името ѝ в семейство Розови, „офика“ или „сорбус“, което се е превърнало в „сарвис“, а оттам в „сървис“. Въпреки че името не произлиза от предимствата му, растението наистина предоставя безброй блага и услуги – не само на хората, но и на много други жители. То поддържа биоразнообразието. Лъчеперестият храст е предпочитано място за елени и лосове, жизненоважен източник на ранен цветен прашец за новопоявилите се насекоми и домакин на цяла свита от ларви на пеперуди – тигрови лястовичи опашки, вицецрале, адмирала и малинови пеперуди, а също и на птици, които пируват с горските плодове и разчитат на тези калории през размножителния период.

Хората също разчитат на тези калории, особено в традиционните хранителни практики

на коренното население. Плодчетата са изключително важна съставка при приготвянето на пемикан. Сушените плодове заедно със сушено еленско или бизонско месо се стриват на фин прах, смесват се с топена мазнина и се втвърдяват в оригинални енергийни блокчета. Тази висококонцентрирана консервирана храна осигурява пълноценна хранителна подкрепа през сезоните на глад, лесно се пренася и може да се съхранява и носи. Пемиканът е част от традиционната търговска икономика. Излишните калории биха могли да се разменят за други стоки, които не са налични на място.

Плодчетата на иргата са част от храната на коренното население навсякъде, където растат. Аз съм представителка на потаватоми, един от народите анишинаабе в района на Големите езера. На традиционните празници съм имала щастието да ям подобни на сироп пурпурни компоти от плодовете на ирга, които заредиха вкусовите ми рецептори и спомените ми за тази храна на предците.

На езика на потаватоми иргата се нарича бозакмин, което е суперлатив: най-добрият от плодовете. Усещам го на езика си и съм съгласна с предците си за правотата на това име. Предста-

вете си плод, който има вкус на боровинка, кръс-тосан с удовлетворяващата плътност на ябълка, нотка розова вода и миниатюрна хрущялка от семена с аромат на бадем. Вкусът им не прилича на нищо от това, което предлага магазинът за хранителни стоки: див, сложен, с привкус, който тялото ви разпознава като истинската храна, която е чакало. Почти усещам как митохондриите ми танцуват щастлив танц, когато ям този плод.

За мен най-важната част от думата „бозакмин“ е „мин“ – коренът за „горски плод“. Той се появява в нашите думи за боровинка (минаан), ягода (одемин), малина (мскадимин), дори ябълка (мишимин), царевица (мандамин) и див ориз (маномин). Тази дума е откровение, защото е и коренът на думата за „дар“. Назовавайки растенията, които ни обсипват с блага, ние признаваме, че това са подаръци от нашите растителни родственици, прояви на тяхната щедрост, грижа и творческа сила. Джеймс Вукелич, лингвист от народността анишинаабе, учи, че тези растителни дарове са „проява на безусловната любов, която растенията изпитват към хората“. Растенията предлагат всичко, което имат, на всеки, който се нуждае от него, „както на светеца, така и на грешника“, пише той.